

ROLUL ȚAMBALULUI ÎN REDAREA CONȚINUTULUI ARTISTIC ÎN IMPROVIZAȚIE ȘI TOCCATINĂ DE VLADIMIR ROTARU

THE ROLE OF THE DULCIMER IN THE RENDERING OF ARTISTIC CONTENT IN IMPROVIZATION AND TOCCATINA BY VLADIMIR ROTARU

GALINA CHIFORIȘIN¹

doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0005-9964-5259>

CZU [780.8:780.616.41]:781.6

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2026.1.10>

Articolul de față conține o schiță de analiză a ciclului bipartit „Improvizatie și Toccatina” semnat de Vladimir Rotaru, din perspectiva capacităților tehnice ale țambalului în exprimarea conținutului artistic al lucrării. Prima dintre cele două piese pentru țambal solo ale lui V. Rotaru – „Improvizatie” – se apropie de specia folclorică doină. Aici compozitorul utilizează imagini lirice, meditative și epice, bazându-se pe principiile de construire a formei inerente improvizatiei. A doua piesă – „Toccatina” – exprimă viu energia dinamică a perpetuum mobile, nuanțată cu elemente ale dansului moldovenesc. Astfel, constatăm că V. Rotaru percepe țambalul ca un instrument solo, capabil să reproducă, în egală măsură, atât exprimarea lirică cât și cea motorică. Această constatare a permis autoarei să abordeze evoluția instrumentului muzical în cauză, care, inițial, era caracteristic folclorului, dar, pe parcurs, a intrat în arsenalul muzicii academice și și-a extins semnificativ capacitățile tehnice și interpretative.

Cuvinte-cheie: conținut, doină, formă, gen, Vladimir Rotaru, stil, țambal

This article contains a sketch of the analysis of the two-part cycle „Improvisation and Toccatina” signed by Vladimir Rotaru, from the perspective of the technical capabilities of the dulcimer in expressing the artistic content of the work. The first of the two pieces for solo dulcimer by V. Rotaru is close to the folkloric doina species. In it, the composer embodies lyrical, meditative, epic images and uses the principles of constructing the form inherent in improvisation. Toccatina vividly expresses the dynamic energy of perpetuum mobile, nuanced with elements of Moldavian dance. Thus, we understand that V. Rotaru interprets the dulcimer as a solo instrument, equally capable of expressing lyricism and motor expression. This finding allowed the author to approach the evolution of the musical instrument, which was initially characteristic of folklore, but entered the arsenal of academic music and significantly expanded its technical and interpretative capabilities

Keywords: content, doina, form, genre, Vladimir Rotaru, style, dulcimer

Introducere

În acest studiu autoarea își propune să realizeze analiza muzicologică a ciclului bipartit pentru țambal solo *Improvizatie și Toccatina* de V. Rotaru, în care vor fi evidențiate elementele de limbaj, formă, gen, dar și aspectele ideatice redade de instrumentul solist în vederea elucidării rolului artistic și tehnic al acestuia. Cele două piese prezintă interes din punct de vedere al rolului atribuit solistului, timbrului instrumental, posibilităților tehnice, modului de abordare și de redare a originalității componistice. În-suși titlul atrage prin combinația celor două piese într-un ciclu bipartit preclasic, redat într-o formă autohtonă din punct de vedere al formei, abordării genului și metodei de lucru cu materialul propriu-zis. Pentru realizarea acestui articol, am studiat diverse surse științifice semnate de V. Axionov, G. Ciaicovschi-Mereșanu, V. Babii, E. Mironenco, A. Alexandreanu, A. Gusarova, în care este abordată problema cercetării domeniului teoriei și istoriei muzicii și folclorului muzical. Astfel, investigațiile căpătate ne-au determinat să analizăm și să scoatem în evidență capacitățile tehnice ale țambalului solo în crearea unei imagini artistice în cele două piese *Improvizatie și Toccatina* de V. Rotaru.

¹ E-mail: iabanji.95@mail.ru

Caracteristica generală a ciclului

Ciclul *Improvizatie și Toccatină* în varianta originală pentru pian este scris în 1976. La 16 mai 1998 autorul face o transcriere pentru țambal solo, iar motivul creării anume pentru țambal ar fi fost, probabil, interesul compozitorului pentru multitudinea de instrumente solistice, cărora le dedică diverse capodopere. În aceeași perioadă V. Rotaru scrie un șir de lucrări cum ar fi: *Capriciu* pentru fagot și orchestră (1976); *Cinci piese moldovenești* pentru cvartet de coarde (1976); *Improvizatie* pentru clarinet solo (1976); *Expromt* pentru pian (1977), iar mai târziu dedică un opus țambalului solo intitulat la fel *Improvizatie* (1980) [1 p. 77]. Actuala redacție pentru țambal solo este interpretată de țambalagiul Marcel Comendant, în varianta căruia piesa este înalt apreciată atât de profesioniști cât și de publicul meloman. Ciclul este format din două piese cu titlu sugestiv, prima având rol de introducere în stil folcloric, cel de doină, în caracter rubato și narativ, iar cea de a doua exprimă viu energia dinamică a perpetuum mobile, nuanțată cu elemente ale dansului moldovenesc. Însuși compozitorul menționează: „Eu gândesc cu ajutorul folclorului, atunci când toate resursele muzicale de expresivitate sunt îmbibate de spirit folcloric, și, dacă aș zice mai concret și laconic, eu scriu în limbaj muzical național moldovenesc”² [2 p. 13].

Țambalul are o istorie îndelungată de dezvoltare. De la apariția sa și până în prezent a suferit modificări de formă, cele mai cunoscute fiind versiunea mică și versiunea mare a acestuia, care au fost adaptate în dependență de modul de utilizare și zonele de dezvoltare. Țambalul a fost inclus în creația componistică autohtonă a diferitor regiuni cu diverse scopuri: fie pentru a ilustra elementul identitar, fie pentru a contribui, prin timbrul său inedit, la evidențierea originalității sau chiar pentru a reda intonațiile folclorice ale creațiilor [3]. În studiul său dedicat organologiei, referindu-se la țambal, Vladimir Babii scrie: „Țambalul este un instrument complex și, evident, cuprinde toate facturile muzicale și funcțiile orchestrale: de la melodie până la bas. Cât privește executarea elementelor de factură polifonică, instrumentul este în stare să interpreteze melodii distante și, în același timp, să mențină sunete pedale prelunge în registrul grav, să execute două melodii polifonice independente în formă de imitație sau mișcare opusă etc.” [4 p. 198].

Continuând această idee, într-un articol dedicat valorificării țambalului în cultura muzicală Anastasia Alexandreanu scrie: „Țambalul reprezintă atât un instrument solistic cât și unul orchestral, adică este inclus în componența orchestrei, fie populară, fie simfonică. Astfel, lucrări originale valoroase au fost scrise de compozitori și interpreți consacrați din Republica Moldova. Aceștia, având un anumit atașament față de tradițiile locale, continuă să valorifice instrumentele muzicale tradiționale, păstrând și unele elemente din stilistica folclorică din țara de origine, compunând creații noi, care ajung să fie interpretate în toată lumea, inclusiv și în Republica Moldova. Astfel, ei nu doar îmbogățesc repertoriul mondial pentru țambal, dar și promovează la nivel internațional valorile autohtone” [5 p. 46].

Vladimir Rotaru este unul dintre compozitorii naționali care se prezintă a fi interesat de instrumentul folcloric țambalul și scrie pentru acesta două piese intitulate *Improvizatie și Toccatină* pentru țambal solo, care reprezintă lucrări instrumentale dintr-un ciclu bipartit preclasic asemănător celui de tip preludiu și fugă. Din perioada barocului muzical compozitorul preia genurile și menirea acestora: *Improvizatia* fiind asociată cu un preludiu ale cărui rigori sunt bine stabilite – manieră improvizatoriică, rolul introductiv și prezentarea, de regulă, a caracterului și tonalității, iar *Toccatina* este asemănătoare cu fuga, care se evidențiază prin strictețe, manieră polifonică cu tematism ascuns în voci. Totodată, menționăm că în aceste piese țambalul reprezintă timbrul caracteristic domeniului folcloric, atât ca și instrument cât și din punct de vedere al rolului vocii umane, care exprimă diverse trăiri lăuntrice, stări emoționale și intonații tipice speciei *doina*. Dintre caracteristicile folclorice sunt prezente stilul improvizatoric, maniera *ad libitum*, dar și însuși timbrul instrumentului popular – țambalul, care, per ansamblu, creează și evidențiază identitatea națională autohtonă. După cum afirmă V. Axionov în cercetarea sa, „cele mai folosite rămâneau a fi principiile de citare a melodiilor populare în teme-

2 Traducerea din limba rusă aparține autoarei.

le lucrărilor instrumentale, imitarea timbrurilor instrumentelor populare prin mijloace timbrale ale orchestrei simfonice, stilizarea genurilor folclorice, menite să accentueze originea etnică a concepției componistice” [6 p. 62].

Improvizatie

Întreaga piesă reprezintă o formă liberă de expunere a materialului sonor, scrisă în tonalitatea *h-moll*, aceasta fiind lipsită de măsură, ceea ce este tipic pentru specia folclorică *doina*, maniera improvizatorie prevalează prin frazarea textului muzical pe diverse formule ritmice, nuanțe dinamice și indicații de tempo. Aici putem evidenția linia melodică în două direcții – ascendentă și descendentă, de parcă ar ilustra, ideatic vorbind, o întrebare și un răspuns, cu mici pauze pe *ritenuto* între fraze. Tempoul, atribuit fiecărei trasări, la fel, nu este unul întâmplător sau banal, ci are rolul de a intensifica sau de a diminua esența și intonațiile stilistice de *doină*.

La nivel de formă, putem încadra frazele în patru compartimente cu diferite tempo-uri. Primul, *andante e molto rubato* pe nuanța de *ff*, debutează pe o intonație gravă cu fraza ascendentă, care stopează pe *fermato* și redă un strigăt, urmat de o meditație. Din start, se instalează caracterul tipic folcloric, fie instrumental sau vocal, de tip *rubato*. Țambalul, având o sonoritate profundă, capacități tehnice agile și diapazon larg, cu indicațiile autorului *crescendo e molto accelerando e presto possibile*, în timp foarte scurt cuprinde diverse intonații și caracter divers, ilustrând perfect tristețea și emoția lăuntrică pesimistă (**Exemplul 1**).

Exemplul 1. Improvizatie, primul compartiment, fraza 1

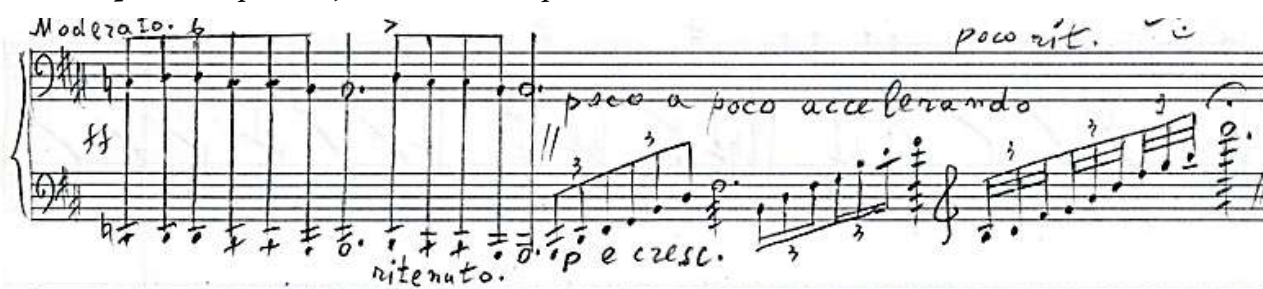
Imediat, ca răspuns, este trasată o frază descendentă, la fel având indicații de autor *poco a poco accelerando* și la sfârșit *ritenuto*. Acest duel de tempo-uri ilustrează fluxul de emoții foarte schimbătoare. Linia melodică este destul de fluidă și cuprinde un diapazon larg ce permite descătușarea emoțiilor (**Exemplul 2**).

Exemplul 2. Improvizatie, primul compartiment, varierea primei fraze

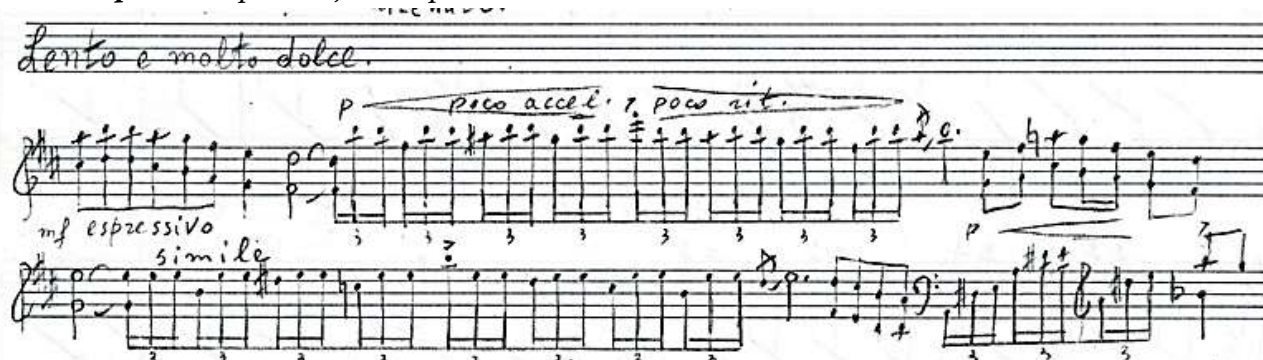

În continuare, la *moderato*, imaginea sonoră ilustrează intonații de suspin, fiind bazate pe intervalul de secundă expusă în octavă, astfel se imprimă intonații de bocet pe un frigid minor (**Exemplul 3**).

O altă frază redă caracterul epic narativ și completează parcă frazele anterioare, care erau frânte. În schimb, odată cu tempo-ul *lento e molto dolce*, se instalează formula ritmică de triolet și dublarea tematismului în intervalul de sextă într-o manieră cantabilă, materialul căpătând intonațiile unui cântec liric.

Exemplul 3. Improvizație, al doilea compartiment

Deși nu sunt indicații metro-ritmice care ar arăta direct acest fapt, la nivel sonor se conturează imaginea unui cântec narativ. Timbrul țambalului în registrul mediu ilustrează o linie melodică stabil emoțională și epică. Acest compartiment ar avea funcția părților medii din ciclul simfonic, în care eroul evadează în sânul naturii pentru a se conecta cu sine și a medita asupra trăirilor proprii. Astfel, și în acest caz, după precedentele frământări ale eroului bazate pe îndoieli, suspin și tristețe, vine tematismul calm și dulce, care mângâie sufletul prin diverse combinații de sonorități (**Exemplul 4**).

Exemplul 4. Improvizatie, compartimentul trei

După cele expuse anterior, emoțiile devin din ce în ce mai puternice și conturează o imagine sonoră încordată printr-un tempo *agitato*, dar bazat pe același material sonor *dolce*, ce finalizează piesa cu o frază în registru grav, stabil și intonațional derivând din frazele incipiente. Astfel se conturează un material concluziv ce denotă intonațiile sumbre și sentimente de tristețe (**Exemplul 5**).

Exemplul 5. Improvizatie, coda**Toccatină**

Comparativ cu *Improvizatie*, piesa dată conturează radical un alt material sonor, dar și ideatic, artistic contrastant. Întregul conținut se structurează într-o formă bipartită cu repetarea exactă a celui de al doilea compartiment, care este clar indicat prin semnul *Dal segno al fine*.

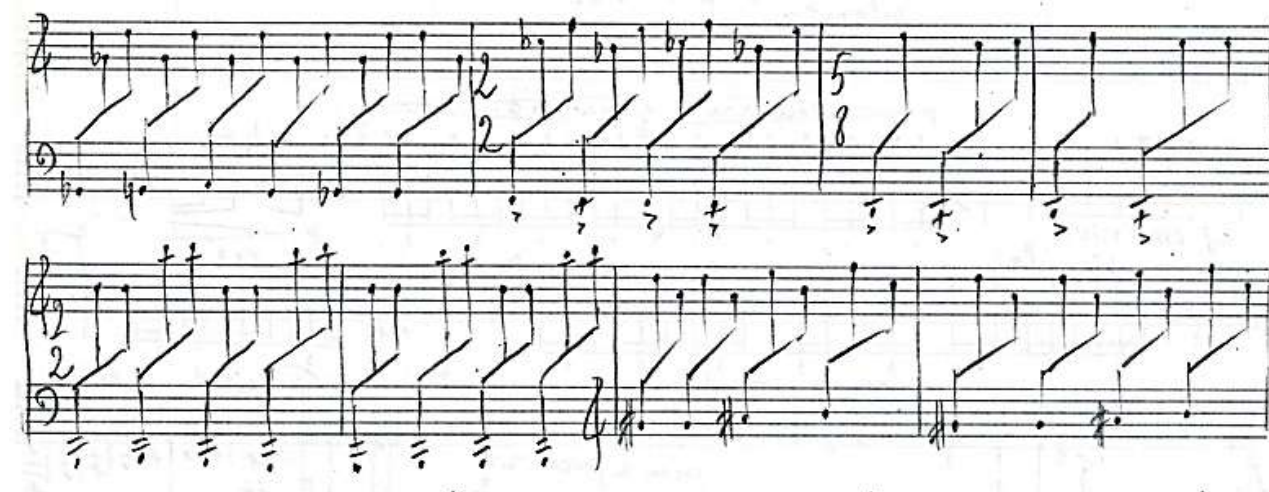
Piesa începe cu un caracter viguros tipic de toccată, în *a-moll*, unde linia melodică este trasată în bas și susținută de un material mereu perpetuum. Acest tip de expunere denotă aspirații polifonice, iar metoda de variere reprezintă instalarea conținutului cu mici schimbări, fie de pe diferit ton, metru, registru sau dinamică diferită. Evidențiem aspectul metro-ritmic din cadrul acestei piese, care prezintă alternarea metrului binar și ternar la scurt timp între măsuri, ceea ce produce un ritm șchiop, instabil, un dezechilibru atât ritmic cât și emoțional. Or, acest lucru prezintă o formă de dificultate tehnică pentru instrumentist, care necesită o bună pregătire pentru a fi respectate toate indicațiile autorului. La fel de important este faptul că, deși, ca gen, prezintă aspecte ale barocului, totuși, tindem să evidențiem că efectul sonor creat este izbitor asemănător muzicii folclorice, ilustrând o altă specie – sârba, mai cu seamă că, în interpretarea țambalului, acest efect este și mai simțitor (**Exemplul 6**).

Exemplul 6. Toccatină, tema A

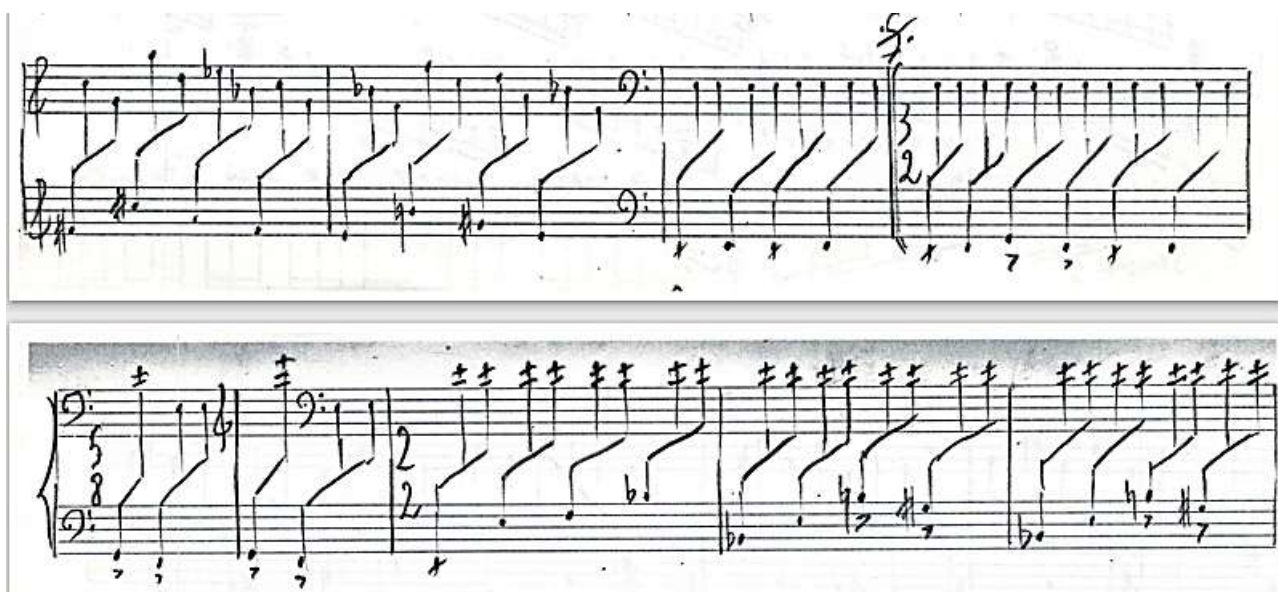

Apoi, în aceeași manieră, linia melodică capătă intonații curente descendente ale scării muzicale, iar trasarea acesteia, fiind într-un metru alternant, denotă frânturi melodice (**Exemplul 7**).

Exemplul 7. Toccatină, tema a¹

Materialul sonor este dezvoltat și trasat prin diferite moduri și tonalități, cum ar fi *C-dur*, *e-moll*, *F-dur* etc. Tematismul se păstrează, imaginea sonoră este stabilă, redată în același caracter viguros, vital și plin de energie, iar prin timbrul instrumentului și varierea materialului prin intonații stridente, salturi, mișcări bruște cu schimbul de octave, apoi și instalarea procedurii repetitiv, toate trasările imprimă muzicii imagine dinamică și înfricoșătoare (**Exemplul 8**).

Exemplul 8. Toccatină, tema B

Piesa se încheie dinamic, agitat, energic, metrul perpetuând între 5/8, 3/2, 2/2, registrele grav și acut sunt utilizate, practic, concomitent, iar salturile masive de peste două octave produc o impresie instabilă și nervoasă, dar și un efect de spațialitate (**Exemplul 9**).

Exemplul 9. Toccatină, tema b¹

Vedem că și în această piesă amprentele folclorice sunt bine contopite cu tradițiile clasice, tratate sub aspectul neoclasic autohton – formă și gen polifonic, concepute în stil, manieră, intonații, tehnică și sonoritate actuale. Spiritul național se conturează în țesutul armonic, modul de interpretare tehnică și stilistic la țambal, împreună cu ritmul și intonațiile altei specii folclorice – sârba, suprapuse fiind pe maniera polifonică din trecut, denotă originalitatea compozitorului de a reda neoclasicismul. S-ar părea că folclorul este încadrat direct în textura muzicală și cu greu poate fi delimitat ce este de uz folcloric și ce este strict academic. În acest sens, V. Axionov afirmă: „Pe parcursul deceniilor, în evoluția istorică a muzicii naționale, atitudinea compozitorilor față de folclor și față de tradițiile și curentele

muzicii profesioniste europene se modifică destul de evident. Esența acestor modificări poate fi determinată mai profund prin exegeza teoretică a interferențelor folclorului muzical – creația componistică” [5 p. 70].

Concluzii

În urma analizei celor două piese semnate de V. Rotaru, menționăm că atât titlurile cât și nivelurile stilistic, intonațional și ideatic redau contopirea muzicii academice prin utilizarea trăsăturilor stilistice ale barocului cu domeniul folcloric, din care sunt preluate specia de doină și sârbă. De asemenea, stilul improvizatoric, maniera rubato, *ad libitum*, ritmul șchiop, datorită alternării metrului ternat și binar, intonațiile de suspin, plus coloritul sonor al țambalului – toate la un loc accentuează identitatea națională. Cele două piese sunt diferite prin caracter, material sonor, gen, stil, manieră interpretativă, imagine sonoră, tonalitate, însă principiul de integritate persistă și în acest caz, deși sunt atât de diferite ca și conținut artistic, totuși, le unește maniera folclorică, prima asemănându-se cu o doină, iar a doua, după temperament, metru și tehnică interpretativă, se aseamănă vag cu o sârbă.

Astfel, este de menționat faptul că în domeniul componistic autohton se observă un număr destul de modest de creații pentru țambal, care presupun evidențierea anumitor tendințe stilistice, valorificarea sursei folclorice, dar și contopirea organică a acestora cu diverse tehnici de scriitură, de limbaj autentic. Or, aceste creații nu sunt suficiente pentru descoperirea tuturor posibilităților tehnice ale instrumentului, dar și a gamei largi a stilurilor pe care le poate executa țambalul. În acest sens, țambalul rămâne a fi cercetat și mai minuțios din diverse unghiuri, iar, odată fiind utilizat în practica componistică, acesta configurează identitatea națională.

Referințe bibliografice

1. CEAICOVSCHI-MEREȘANU, Gleb (alcătuitor). *Compozitori și muzicologi din Moldova*. Chișinău: Universitas, 1992.
2. МИРОНЕНКО, Елена. *Композитор Владимир Ротару*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2000. ISBN 9975-78-061-10.
3. Țambal. In: *Patrimoniu cultural imaterial al Republicii Moldova*: portal. Disponibil: <https://www.patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaterial-instrumentele-muzicale-tradi%C8%9Bionale/%C5%A3ambal> [accesat 2025-11-21].
4. BABII, Vladimir. *Studiu de organologie*. Chișinău: [S. n.], 2012 (Tipografia „Elena -VI” SRL). ISBN 978-9975-4346-5-2.
5. ALEXANDREANU, Anastasia. Aspecte ale valorificării țambalului în cultura muzicală din Republica Moldova. In: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale*: conferința științifică internațională, 15 aprilie, 2022. Chișinău: Notograf Prim, 2023, pp. 43–47. ISBN 978-9975-84-176-4. DOI: 10.55383/iadc2022.08.
6. AXIONOV, Vladimir. *Tendențe stilistice în creația componistică din Republica Moldova: Muzica instrumentală*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2006. ISBN 978-9975-50-012-5.

Manuscris primit la 09.03.2026. Acceptat pentru publicare la 24.04.2026.

Acest articol este distribuit sub Licența Creative Commons Atribuire-Necomercial-Fără derivate 4.0 International.